

CİNSİYET TAHMİNİNE DAYALI İNANIŞ VE UYGULAMALARA YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME: ALMAN KÜLTÜRÜ VE TÜRK KÜLTÜRÜNDE KARADENİZ ÖRNEĞİ

Şenol Sancak* - Mehmet Alver**

ÖZET

Bu çalışmada doğacak olan çocuğun cinsiyetini belirlemeye yönelik halk inanışlarının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Karşılaştırma, Türk kültüründe Karadeniz Bölgesi ile Alman kültürünü kapsamaktadır. Değişik insan topluluklarının kendilerine özgü yaşam biçimleri olarak var olan kültür, çeşitli toplumlarda birbirinden farklı duyuş, sezis, düşünüş, dil, teknik, sanat, ekonomi, bilim ve felsefe formları olarak ortaya çıkarken, farklı din ve kültürlere sahip olan iki toplumun kaynaklarında benzer inanmaların da yer alması bunların evrensel bir çizgiye ulaşmasına önemli derecede örnek teşkil edebilir. Yapılan çalışma sonucunda her iki kültürde cinsiyet tahminine yönelik ortak, benzer ve farklı pek çok inanış ve uygulamalara rastlanılmıştır.

Anahtar kelimeler: Halk inanmaları, cinsiyet, Karadeniz, Almanya

ABSTRACT

In this study it is aimed to compare the general beliefs towards predicting gender of unborn babies. Comparison includes Black sea Region in Turkish culture and German Culture. Culture, which is defined as the life styles of various communities, both comes out as different way of perception, feeling, thinking, language, technology, art, economy, science and philosophy, and as a crucial sample for constituting universal line when the same patterns encountered in two different communities' resources. Through the study, several common beliefs and implementations towards predicting gender are encountered.

Keywords: folk beliefs, gender, The Black Sea region, Germany

---

* Şenol Sancak, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe öğretimi bölümü öğretim üyesi. senol.sancak@giresun.edu.tr.

** Mehmet Alver, Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe öğretimi bölümü, araştırma görevlisi, mehmet.alver@giresun.edu.tr.

Kültürümüzde gelenek, görenek, örf ve âdetlerin yanı sıra halk inanışları da geniş bir yer tutar. Bunlar her ne kadar kulaktan dolma olup bilimsel bir temeli olmayan varsayımlar olsa da birçoğu halk arasında hâlâ geçerliliğini korumaktadır. Zaman zaman batıl inançlar olarak değerlendirilseler de batıl inanç ve davranış kavramının genel kabul gören bir tanımı da yoktur. Çünkü birilerinin tuhaf gördüğü ve batıl olarak değerlendirdiklerini, başkaları normal olgular ve alışılmış durumlar olarak görebilir. Dahası bugün ancak birkaç kişinin inandığı bir şey ileride yaygın kabul gören inanç hâline gelebilir.

Batıl inançlar, geleceği görme ve muhtemel sıkıntıları tahmin etme arzusunun tatmin eder. Bu arzunun arkasında insanların geleceği merak etme veya kendi hayatlarında meydana gelecek olayları anlama, kendi kaderleri hakkında çeşitli sembolik işaretleri yakalama ve nihayetinde de kendilerini olumlu ya da olumsuz şeylere karşı hazırlama isteği yatmaktadır. Gelecekte emin olma arzusu ve haber alınamayan bir durumda rahatlatma isteği insanları batıl inanç ve davranışlara sevk edebilir.¹ Bu anlamda hamile kadının da doğuracağı çocuğun cinsiyetinin ne olduğu bütün topluluklarda merak konusu olmuştur. Buna yönelik olarak insanların geleceği bilme isteği hamilelik sırasında da etkisini göstermiş ve bu istek çeşitli inanma ve pratiklerin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir. Cinsiyet tahminine yönelik inanma ve pratikler Karadeniz Bölgesi'nde de benzer ve farklı biçimlerde yaygın olarak kendini göstermektedir. Erbil ve Sağlam'ın Ordu ili Kadın-Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Polikliniğine başvuran 213 kadın üzerinde yaptıkları araştırmaya göre; kadınların % 16,1'inin gebelikte bebeğin cinsiyet tahmin etme ve belirleme hakkında geleneksel inançları olduğu, % 34,0'ının gebelikte cinsiyet belirleme için geleneksel uygulama kullandığı belirlenmiştir. Geleneksel uygulamaların "kısmen" doğru ve etkili olduğuna inanan kadınların oranının % 27,8, "kesinlikle" doğru ve etkili olduğunu düşünen kadınların oranının % 0,5 olduğu tespit edilmiştir.²

Bu tür inanmalar, özellikle doğum yapacak kadınların doktora ulaşmadığı dönemlerde anne karnındaki bebeğin gelişimi ve bebeğin cinsiyetiyle ilgili daha önceki doğumların sonucuna ve tecrübelerine dayanılarak yapılan çeşitli pratikleri de beraberinde getirmiştir. Türk kültüründe var olan bu tür inanmalar ortak, benzer veya farklı şekillerde başka kültürlerde de çokça görülmektedir. Bu araştırmaya kaynaklık edecek olan bir çalışma da Almanya'nın Bad Homburg kentinde kimyasal madde üreten bir şirket tarafından kendi vatandaşları üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya göre batıl

¹ Köse - Ayten, "Bâtıl İnanç ve Davranışlar Üzerine Psikososyolojik Bir Analiz".

² Erbil - Sağlam, "Gebelikte Bebeğin Cinsiyetini Belirleme ve Tahmin Etmeye İlişkin Geleneksel İnanç, Uygulamalar ve Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi".

inançları paylaşanların oranı ortalama % 51 olurken, bu oranlar kadınlarda % 62 ve erkeklerde % 38 olarak tespit edilmiştir.³

Karadeniz Bölgesi'nin bazı yerleşim yerlerinde ve Alman kültüründe tespit edilen cinsiyet tahminine dayalı çeşitli inanış ve uygulamalar aşağıdaki başlıklar altında ele alınabilir:

Çeşitli Eşya ve Nesnelere İlgili İnanış ve Uygulamalar

Zile, Tokat, Kastamonu, Safranbolu⁴, Ordu⁵ (Gülyalı ilçesi⁶), Çorum⁷ ve Bolu'da⁸ bir minderin, yaygının veya çulun altına bıçak, diğer minderin, yaygının veya çulun altına makas konur. Bu işlemden haberdar olmayan gebe kadın, bıçağın üstünde bulunan mindere oturacak olursa erkek, makasın üzerindeki mindere oturacak olursa kız çocuğu doğuracağına inanılır. Buna benzer bir uygulama Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde yaygındır. Gebe kadın, altına ip veya süpürge konulan mindere oturursa doğuracağı çocuğun kız, altına kesici alet veya bıçak olan mindere oturursa doğuracağı çocuğun erkek olacağına inanılır.⁹ Farklı bir uygulama biçimi olarak Ordu'da bir sahanın içine bıçak, diğer sahanın içine de makas konarak kapakları kapatılır. Eğer gebe, içinde makas bulunan sahanın kapağını kaldırırsa doğuracağı çocuğun kız; bıçak bulunan sahanın kapağını kaldırırsa doğuracağı çocuğun erkek olacağına inanılır.¹⁰ Ordu'da gebe kadın ile bir yakını biçtikleri gömlek, entari ve iç çamaşırlarına ait yaka oyuntusunu veya bir parça kumaşı, gebenin başına koyar yahut kulağının arkasına sıkıştırırlar. Bu sırada odaya giren kimsenin veya gebenin ilk gördüğü şahsın cinsiyeti ne ise, doğacak çocuğun da aynı cinsiyette olacağına inanılır.¹¹

Almanya'da ise gelin, düğün hediyelerinden ilkinin bekâr birinden alırsa doğacak ilk çocuğun erkek olacağına inanılır.¹²

³ http://www.netzeitung.de/vermischtes/372463.html?Aberglaube_in_Deutschland_wie_it_verbreitet (10 Temmuz 2010).

⁴ Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, s.31.

⁵ Erbil - Sağlam, *agm.*, s.353.

⁶ Us, *Kestane Köyü Folkloru (Gülyalı - Ordu)*, s.47.

⁷ Uçar, *Çorum ve Merkez Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Derleme Çalışması*, s.17; **Bkz.** Tuğba Turan, *Çorum İli Osmancık İlçesi Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar*, s.11-12.

⁸ Mercan, *Bolu İli Kıbrısık İlçelerine Bağlı Bazı Köylerde Doğula İlgili İnanış ve Uygulamalar*, s.14.

⁹ Çelik - Kuruca, "Şebinkarahisar'daki Halk İnanmaları", s. 337.

¹⁰ Acıpayamlı, *age.*, s.31.

¹¹ Acıpayamlı, *age.*, s.35-37.

¹² Bächtold-Stäubli, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, C:III, s.729; Adolf Wuttke, *Der Deutsche Volksaberglaube der Gegenwart*, s.291.

Gebenin Sütüne Yönelik İnanış ve Uygulamalar

Gebelik döneminde kadının göğsüne dolan süttten de çeşitli pratiklerle tahminlerde bulunmaktadır: Çorum ve Amasya'da gebe, avucuna göğsünden süt sağlar. Bu süttün içine, gebenin başında bulunan bir bit konur. Eğer süt içinde bit hareket ederse doğacak çocuk erkek, hareket etmezse kız olacağına inanılır.¹³ Trabzon'un Şalpazarı Simenli köyünde de kadın gebeyken bardağın içerisine su koyar. Göğsünü bardağın içerisine doğru sıkar. Göğüsten çıkan süt, bardağın dibine çökerse kadının kız, bardağın üzerine çıkarsa oğlan doğuracağına inanılmaktadır.¹⁴ Ordu'da gebenin süttü bir bardak suya damlatılır. Süt, dağılmadan bardağın dibine çökerse doğacak çocuğun oğlan olacağına inanılır.¹⁵ Bu inanma, Alman kültüründe de görülmektedir. Gebe, bir bardak suya süttünden bir damla bırakır. Süt damlası, üstte kalırsa kız, dibe çökerse oğlan çocuk doğuracağına inanılır.¹⁶

Yiyeceklerle İlgili İnanış ve Uygulamalar

Gebe kadının yediği yiyeceklerin doğacak çocuğun cinsiyetini etkilediğine inanılmaktadır. Gebe olan kadının canı ekşi isterse kız, tatlı isterse oğlan doğuracağına inanılmaktadır. Samsun'un Havza ilçesinde bu nedenle "Ye tatlıyı, doğur atlıyı" ve "Ye ekşiyi, doğur Ayşe'yi" tekerlemesi hamile kadınlara sık sık söylenir.¹⁷ Bu yöndeki inanmalar Ordu¹⁸, Bolu¹⁹, Kastamonu²⁰ ve Çorum'da²¹ kendini göstermektedir. Rize'de²² ve Trabzon'da²³ biraz farklı olarak gebe; kız doğuracağı zaman canının acı, erkek çocuk doğuracağı zaman ise tatlı çektiğine inanılmaktadır. Farkı bir uygulama olarak Amasya'da gebenin idrarına buğday ve arpa atılır. Buğday yeşerirse kız, arpa yeşerirse oğlan olacak denir.²⁴

¹³ Orhan Acıpayamlı, *age.*, s.31.

¹⁴ Çelik - Kuruca, *age.*, s.294; Bk. Gülsen Balıkçı, "Trabzon'un Bazı Yörelerinde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar", (08 Temmuz 2010), http://www.karalahana.com/makaleler/folklor/trabzon_dogum.htm

¹⁵ Kalay, *Amasya İli Alan, Hasanbey, Şarklı, Karamustafapaşa Köylerinde Doğum Uygulaması, Türk Halk Kültüründen Derlemeler*, s. 163'ten Gözen Akça, *Diyarbakır İli Ergani İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, s.22.

¹⁶ Bächtold-Stäubli, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, C:VI, s.288; Adolf Wuttke, *Der Deutsche Volksaberglaube der Gegenwart*, s.338,

¹⁷ Cafer Özdemir, "Havza İlçesinin Genel Folklorik Yapısı".

¹⁸ Erbil - Sağlam, *agm.*, s.353.

¹⁹ Mercan, *agy.*, s.14.

²⁰ Yörecioğlu, *agy.*, s.13.

²¹ Uçar, *agy.*, s.17.

²² Kabataş, "Rize ve Çevresindeki Yaygın Halk İnanışları", s.22.

²³ Balıkçı, *agy.*

²⁴ Acıpayamlı, *age.*, s.35-37.

Buna karşın Alman kültüründe gebenin aldığı besinlerin doğacak bebeğin cinsiyetini değil sayısını, karakterini veya fiziksel görünümünü etkilediğine inanılır.²⁵ Gebe kadın, bitişik büyümüş bir meyve yediğinde de ikiz çocuk doğuracağına inanılır.²⁶

Türk halk kültüründe önemli bir yer tutan tuzla ilgili uygulamalar da doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemede kullanılmaktadır. Gebe kadının başına veya vücudunun başka bir kısmına haberi olmadan tuz konulur. Gebe, elini ilkin burnuna (Kastamonu, Ordu) götürürse doğacak çocuk oğlan; ağzına (Ordu) veya vücudunun başka tarafına (Kastamonu) götürürse kız olacaktır.²⁷ Ordu'daki bir başka uygulamaya göre, gebenin kafasına o görmeden tuz atılır. Tuz dağılırsa doğacak çocuk erkek, dağılmazsa kız olacağına inanılır.²⁸

Rüyalarla İlgili İnanış ve Uygulamalar

Doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemeye yönelik uygulamalardan biri de görülen rüyalarla ilgilidir: Gebe kadın rüyasında parmağına yüzük takarsa, kiraz veya fasulye toplarsa kızının olacağına; rüyasında bıçak görür veya armut toplarsa oğlunun olacağına inanılır.²⁹ Buna benzer olarak Kastamonu'da gebe kadın rüyasında armut³⁰ görürse oğlan, elma görürse kız olacağına inanılır.³¹

Gebe kadının gördüğü rüyalara yönelik cinsiyet tahminleri, Alman kültürü için de önemli inanmalardan biridir. Bu inanmalara göre, Almanya'da gebe kadının rüyasına ölen biri girerse bu doğacak çocuğun isim atası aradığı anlamına gelmektedir. Buna bağlı olarak rüyada görülmüş olan kişinin cinsiyetinin doğacak çocuğun cinsiyeti ile aynı olacağına inanılır.³²

Gebe Kadındaki Fiziksel Görünüm ve Değişikliklerle İlgili İnanış ve Uygulamalar

Karadeniz Bölgesinin bazı yerleşim yerlerinde gebe kadındaki fiziksel değişikliklerden yola çıkılarak da doğacak çocuğun cinsiyetine yönelik tah-

²⁵ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:I, s.520.

²⁶ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:6, s.1717; Wuttke, *age.*, s.193.

²⁷ Orhan Acıpayamlı, *age.*, s.31.

²⁸ Uçar, *agy.*, s.17.

²⁹ Öztelli, "Zile'de Doğum ve Adetleri", *TFA*, 2/28, 1951, s.436 – 438'den Kök, *Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması*, s.14.

³⁰ Alman halk inanmalarına göre elma doğurganlığın sembolüdür. Elma dişiyi, armut ise erkeği ifade eder. Bk. Bächtold-Stäubli, *age.*, C:I, s.521.

³¹ Yörecioğlu, *Kastamonu Mekez Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Derleme Çalışması*, s.13.

³² Bächtold-Stäubli, *age.*, C: VII, s.1416.

minlerde bulunma yaygındır. Trabzon³³, Samsun³⁴, Çorum³⁵ ve Ordu'da³⁶ gebe kadın doğuma yakın güzelleşirse kız çocuk; çirkinleşirse erkek çocuk dünyaya getireceğine inanılır. Rize'deki inanmalar bunun tersi yönündedir. Bu inanmalara göre erkek çocukta kadın güzelleşir, kız çocukta ise çirkinleşir.³⁷ Yine Trabzon'un Şalpazarı Geyikli beldesindeki inanmalara göre erkek çocukta kadın güzelleşir, kız çocukta çirkinleşir.³⁸

Samsun'daki inanmalara göre gebe kadının yüzü beneklenirse doğuracağı çocuk kızdır.³⁹ Çorum⁴⁰ ve Kastamonu'da ise yüzünde çil olan gebe kadının kız çocuk doğuracağına inanılır. Kastamonu'da bebek kızsam hamilenin yüzü kararır, yüzünü sis basar; erkekse bembeyaz olur.⁴¹ Sinop'taki inanmalara göre gebenin yüzündeki sarı lekeler doğacak kız çocuğunun belirtisidir.⁴² Yine Trabzon'un Şalpazarı beldesinde kız çocukta kadının yüzüne morluk (çallık) vurur.⁴³ Giresun'da da gebe kadının yüzü lekelenmiş ve göğüs uçları kararmışsa kızı olacağına inanılır.⁴⁴ Bunun aksine Ordu'nun Gülyalı ilçesinde gebenin yüzü çilliyse erkek çocuk doğuracağına inanılır.⁴⁵ Havza'da gebenin rengi sarı olursa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır.⁴⁶ Kastamonu'da gebenin kirpikleri döküldüğü takdirde oğlan çocuk doğuracağına inananlar olduğu gibi kız çocuk doğuracağına inananlar da bulunmaktadır.⁴⁷

Benzer inanmalar Alman kaynaklarında da yer almaktadır. Kaynaklara göre gebe kadın pembe, taze bir cilde sahip ise erkek; sarımsı, lekeli bir cilde sahip ise kız çocuk sahibi olacağına inanılır.⁴⁸

Ordu'da gebenin sol göğsü büyük olursa kız çocuk; sağ göğsü büyük olursa erkek çocuk doğacağına yorulur. Ayrıca gebe kadının göğsünün avlağası (meme başının çevresi) kara olursa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır.⁴⁹ Bu inanma Amasya'da da yaygındır.⁵⁰ Gebe kadının göğüs uçları

³³ Çelik, *Trabzon-Şalpazarı Çepni Kültürü*, s. 294.

³⁴ Kösel, *agy.*, s. 27.

³⁵ Turan, *agy.*, s.11-12.

³⁶ Erbil - Sağlam, *agm.*, s.353.

³⁷ Kabataş, *agy.*, s.22.

³⁸ Çelik, *age.*, s.294.

³⁹ Kösel, *agy.*, s.27.

⁴⁰ Uçar, *agy.*, s.17.

⁴¹ Küçükbasmacı, *Kastamonu'da Halk Tababeti, İnanış ve Uygulamaları*, s.244.

⁴² Acıpayamlı, *age.*, s.35-36.

⁴³ Balıkçı, *agy.*

⁴⁴ Çelik - Kuruca, *age.*, s.294.

⁴⁵ Üs, *agy.*, s.47.

⁴⁶ Özdemir, *age.*, s.189

⁴⁷ Acıpayamlı, *age.*, s.35-37.

⁴⁸ Bächtold-Stäubli, *age.*, C: III, s.729.

⁴⁹ Acıpayamlı, *age.*, s.35-36.

siyahlaşırsa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Bu inanmadan biraz farklı olarak Zile’de gebenin göğüs avlağası (meme başının çevresi) kırmızı olursa oğlan, mor olursa kız çocuk doğuracağına inanılır.⁵¹

Havza’da gebe kadın zayıf olursa doğacak çocuğun kız, şişman olursa erkek olacağına inanılır.⁵² Kastamonu’da bunun tersine şişmanlayan gebe kadın için kız çocuğuna, son üç ay esnasında sıhhatli kalan gebe için ise erkek çocuğuna (Sinop) gebe olduğu kabul edilir.⁵³

Pustebume adlı magazin dergisinin *Schlaue Sprüche für werdende Mütter* başlığını taşıyan yazısında Almanya’da *Bebek ve Aile* adlı bir araştırma yapıldığından bahsedilmektedir. Bu araştırmaya göre, örnekleme oluşturan bireylerin yüzde 15’i, her bir hamileliğin anne adayını bir diştten ettiğine inanmaktadır. Bu oran, 70 yaş ve üzerindeki bireylerde yüzde 25,4’e çıkmaktadır. Ayrıca yüzde 25’i hamilelerin iki kişi için yemeleri gerektiği inancını taşımaktadır.⁵⁴

Alman kültüründe gebe kadının fiziksel görüntüsündeki değişikliklerden ziyade, doğacak çocuğun cinsiyetini anlamak için gebe kadının tepki ve davranışlarından yola çıkılır. Gebe kadın, sabahları yataktan sağ ayağı ile kalkıyorsa erkek çocuk sahibi olacağına inanılır.⁵⁵ Veya gebe yürürken aniden durduğunda ayaklarının konumuna bakılır. Gebe, sağ ayağı önde bir duruş sergiliyorsa doğacak çocuğun erkek olacağına inanılır. Bunların dışında gebeye “elin kirlenmiş” denilir. Kadın elinin dış yüzeyine bakarsa, erkek çocuk sahibi olacak demektir.⁵⁶

Bebeğin Anne Karnındaki Durumuyla İlgili İnanış ve Uygulamalar

Doğacak çocuğun cinsiyetini tahmin etmede gebe kadının karnının durumu da önemlidir. Rize’deki inanmalara göre kadının karnı gevşekse doğacak çocuk kızdır; çok sıkıysa erkektir.⁵⁷ Giresun⁵⁸ ve Çorum’da⁵⁹ gebenin karnının sağ yanı, sol yanından şişkinse erkek; sol yanı daha şişkinse kız çocuk doğuracağına inanılır. Zile, Kastamonu ve Ordu’daki inanmalara göre karnı sivri olan gebe kadın erkek; karnı yuvarlak olan ise kız çocuk doğu-

---

⁵⁰ Akça, *agy.*, s.22.

⁵¹ Acıpayamlı, *age.*, s.32.

⁵² Özdemir, *agm.*, s.189.

⁵³ Acıpayamlı, *age.*, s.35-37.

⁵⁴ Pustebume. *Das Familienmagazin für das mitlere Emsland*, 2/2, 2009.

⁵⁵ Bächtold-Stäubli, *age.*, C: III, s.227.

⁵⁶ Bächtold-Stäubli, *age.*, C: III, s.729.

⁵⁷ Kabataş, *agy.*, s.23.

⁵⁸ Çelik, *age.*, s.295.

⁵⁹ Turan, *agy.*, s.12.

rur⁶⁰. Bu inanış Samsun'un Havza ilçesinde⁶¹, Rize'de⁶², Bolu'da⁶³, Giresun'da⁶⁴, Safranbolu⁶⁵ ve Trabzon'da⁶⁶ da kendini göstermektedir.

Bu yöndeki inanmalar, Alman kaynaklarıyla eştir. Kaynaklara göre gebenin karnı sivri ise erkek, yuvarlak ise kız çocuğu olacağına inanılır.⁶⁷

Doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemede bebeğin anne karnındaki pozisyonu da önemli rol oynar. Zile ve Kastamonu'daki inanmalara göre anne karnında solda oynayan çocuk kız, sağda oynayan çocuk ise erkektir.⁶⁸ Bu inanma Samsun Havza'da da yaygındır.⁶⁹ Yine Rize⁷⁰ ve Trabzon⁷¹ ve Bolu⁷² inanmalarına göre erkek çocuk mutlaka sağ yanda, kız çocuk ise sol yanda olur.

Cinsiyet belirlemede bebeğin anne karnındaki ilk hareketi de önemli bir ipucudur. Çocuk ana rahmine düştükten sonra erken canlanırsa erkektir. Samsun ve Ordu'daki inanmalara göre ana karnındaki çocuk üç buçuk ayda canlanırsa erkek, dört buçuk ayda canlanırsa kızdır. Zile'de kırk günde canlanan bebek erkektir.⁷³ Bu inanma, Rize'de yaygındır. Erkek çocuk kırk günde yaratılır. Düşük durumunda erkek olduğu anlaşılır. Oysa kız olduğu zaman sadece bir et parçası şeklinde görünür.⁷⁴ Havza'da Erkek çocukların dokuz ay on beş günde; kız çocukların ise dokuz ayda doğacağına inanılır.⁷⁵

Bebeğin cinsiyetini belirlemede ilk hareketin zamanı kadar yeri de önemlidir. Samsun⁷⁶ ve Rize⁷⁷ inanmalarına göre bebek, gebe kadının sağ tarafında canlanırsa erkek, sol tarafında canlanırsa kızdır. Rize'deki inan-

---

⁶⁰ Acıpayamlı, *age.*, s.31.

⁶¹ Özdemir, *agm.*, s.189.

⁶² Kabataş, *agy.*, s.22.

⁶³ Mercan, *agy.*, s.14.

⁶⁴ Karaman, *Şahinyuva Köyü Folkloru (Giresun – Yağlıdere)*, s.103.

⁶⁵ Savaş, *Safranbolu ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, s.8.

⁶⁶ Çelik, *age.*, s.294.

⁶⁷ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:III, s.729.

⁶⁸ Acıpayamlı, *age.*, s.33-34.

⁶⁹ Özdemir, *agm.*, s.189.

⁷⁰ Kabataş, *agy.*, s.22.

⁷¹ Balıkçı, *agy.*

⁷² Mercan, *agy.*, s.14.

⁷³ Şişman, "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölüm) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar", *Erdem Dergisi*, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı, 13/39, 2002, s.447'den Köşeler, *Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, s.20.

⁷⁴ Kabataş, *agy.*, s.23.

⁷⁵ Özdemir, *agm.*, s.189.

⁷⁶ Köşeler, *agy.*, s.20.

⁷⁷ Kabataş, *agy.*, s.23.

malara göre erkek çocuk karında daha yüksekte, kız çocuk daha alçakta durur.⁷⁸ Zile ve Kastamonu inanışlarına göre de erkek çocuğu belde, kız çocuğu karnın ilerisinde oynar. Bebeğin anne karnındaki hareket sıklığı da bebeğin cinsiyetini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin Zile ve Amasya'daki inanmalara göre anne karnındaki çocuk hareketli ise erkek, hareketsiz ise kızdır.⁷⁹

Gebelik Sürecinin Geçiriliş Biçimi ve Doğum Sancıları İle İlgili İnanış ve Uygulamalar

Anne adayının doğum sancıları da doğacak bebeğin cinsiyetini belirlemede önemlidir. Çorum inanmalarına göre anne adayı eğer kız doğuracaksa sancı esnasında bacaklarından aşağıya doğru tarakla taranıyor gibi olur, karnı hiç ağrımaz. Erkek olacaksa sadece bel ağrısı çeker.⁸⁰ Rize'deki inanmalara göre; kız sancısı daha keskin, oğlan sancısı daha tatlı olur. Kadın sancılandığı zaman erkek doğuracaksa önce kan görünür, kız doğuracaksa önce suyu gelir. Erkek sancısı belde olur, kasıklara hiç vurmaz. Sancı ilkin kasıklara vurursa çocuk kızdır. Erkek çocuğunun doğumundan bir ay önce bele sancı vurmaya başlar. Sancı sırasında önce baş suyu gelirse erkek, kanla karışık gelirse kız olduğuna inanılır. Kız sancısı yanlardan vurur, erkek sancısı belden vurur.⁸¹ Trabzon Şalpazarı Geyikli beldesi inanışlarına göre ise "kızın sancısı uyuntu olur, seyrek vurur, nafile nafile vurur, sıklaşmaz, kızın önce suyu görünür, oğlanda öce kan görünür".⁸² Kız sancısı daha keskin, oğlan sancısı daha tatlı olur. Erkek sancısı belde olur, kasıklara hiç vurmaz. Sancı ilkin kasıklara vurursa çocuk kızdır. Erkek çocuğunun doğumundan bir ay önce bele sancı vurmaya başlar.⁸³

Yöredeki yaygın inanmalara göre kız hamileliği ağırdır. Bu maksatla da "kızın yükü ağırdır ve kızın yaşamı boyunca da her şeyi ağır olur" gibi ifadelerle sıkça rastlanılır.⁸⁴ Doğacak çocuğun cinsiyetini belirlemek için gebeliğin seyrinden yola çıkma, Alman kaynaklarında da görülmektedir: Kaynaklara göre doğacak çocuk erkek ise gebelik; ilk üç ay anneye ağırlık, yorgunluk vermez. Ancak sonraki aylar gebelik zor ve yorucu geçer.⁸⁵ Erkek çocukta anne adayı, gebelik süresince baş ağrısı veya diş ağrısı çeker.⁸⁶

---

⁷⁸ Kabataş, *agy.*, s.23.

⁷⁹ Acıpayamlı, *age.*, s.34.

⁸⁰ Turan, *agy.*, s.12.

⁸¹ Kabataş, *agy.*, s.22.

⁸² Balıkçı, *agy.*

⁸³ Kabataş, *agy.*, s.23.

⁸⁴ Balıkçı, *agy.*

⁸⁵ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:III, s.730.

⁸⁶ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:VII, s.1427.

Tüm bu inanış ve uygulamaların yanında, geçmişte daha yaygın olmakla birlikte genel olarak Türk kültüründe ve Karadeniz Bölgesi'nin pek çok yerinde doğacak olan çocuğun erkek olması daha fazla istenen bir durumdur. Erkek, ocağın tütmesi, soyun devam etmesi demektir. Bu dileği gerçekleştirmek için, birçok yerde olduğu gibi Şebinkarahisar ve köylerinde de gelin koca evine girer girmez kucağına erkek çocuk oturtulur. Böylece hem ilk çocuğun erkek, hem de zürriyetin bol olacağına inanılır.⁸⁷ Samsun Havza'da da erkek çocuk sahibi olmaya çok önem verilir. "Ailelerin erkek çocuk sahibi olmak için altı yedi tane kız çocukları olduğu vakidir".⁸⁸ Rize'de kız çocuğun daha hayırlı olduğu söylenmekte ancak yine de erkek çocuk isteği daha ağır basmaktadır. Bu da "Kız, elin ocağını tütürür." şeklinde ifade edilmektedir. Bölgede geçmişte erkek çocuğunun daha makbul olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise "Oğlan direktir, kız emektir.", "Kız emek eder döker gider.", "Kız el lokması, oğlan düşman oku" şeklinde ifade edilmektedir. Rize'de geçmişte oğlan çocuğuna verilen farklı değer ve öncü bakış açısı günümüzde eskisi kadar katı olmamakla beraber hâlen geçerliliğini sürdürmektedir.⁸⁹ Trabzon'da da geçmişte erkek çocuğunun daha makbul olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni de "Oğlan direktir, kız emektir.", "Kız emek eder döker gider, kız doğunca evin direkleri bile ağlarmış, oğlan doğunca sevinirlermiş.", "Kız el lokması", "Oğlan düşman oku" şeklinde ifade edilmektedir. Trabzon'da geçmişte oğlan çocuğuna verilen değer; cinsiyet ilgili yapılan "oğlan karnı ilerde olur, yüksekte durur.", "oğlan hamileliği hafif olur, oğlan sağ tarafta durur ve sağ tarafta oynar.", "oğlan doğuracak kadın tatlı yiyeceklerden yemek ister ve güzelleşir." vb yorumlarla açık biçimde ortaya konmaktadır. Trabzon'da da konuya bakış açısı günümüzde eskisi kadar katı olmamakla beraber hâlen geçerliliğini sürdürmektedir.⁹⁰ Ordu'nun Gülyalı İlçesinde: "Erkek çocuk olması için okunmalar görülebilir. Erkek çocuğun olması daha sevinçle karşılanır. Soyu ilerletme, yaşatma düşüncesi erkek çocuğun daha çok istenmesine neden olmaktadır."⁹¹ Zile'de de kadın gebe kaldığında, kocası kadının karnına elini koyarak üç kez özel duasını okursa çocuğun altı aylık kız da olsa oğlana dönüşeceğine inanılır.⁹²

Alman kaynaklarında erkek çocuk sahibi olmak için evden kedilerin kovulduğunu veya fare kapanlarının yok edildiğini görmekteyiz. Kız çocuk sahibi olmak için de anne adayına kocasının çamaşırına gizlice kız çocuk başlığı dikmesi gerektiğinin önerildiği tespit edilmiştir.⁹³

---

⁸⁷ Çelik - Kuruca, *age.*, s.337; Çelik, *age.*, s.294.

⁸⁸ Özdemir, *agm.*, s.187.

⁸⁹ Kabataş, *agy.*, s.21-23.

⁹⁰ Balıkçı, *agy.*

⁹¹ Us, *agy.*, s.46.

⁹² Kök, *agy.*, s.14.

⁹³ Bächtold-Stäubli, *age.*, C:IV, 1384.

SONUÇ

Yapılan çalışma sonucunda her iki kültürde cinsiyet tahminine yönelik ortak, benzer inanma ve uygulamalara rastlanmakla birlikte iki değişik kültüre sahip bireylerin inanma ve uygulamalarında doğal olarak önemli farklılıklar da kendini göstermektedir. Bu inanmaların dünyanın neresinde olursa olsun anne adayının gebelik dönemindeki fiziksel belirtilerinin ve doğumla ilgili tecrübelerinin bir ölçüde ortak olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Hangi toplumda olursa olsun, gebe ve yakınları tarafından bu tür inanç ve pratiklere yönelmenin aynı zamanda psiko-sosyal ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu düşünülmelidir. Modern tıptaki hızlı gelişmelere rağmen bu tür inanma ve pratiklerin farklı kültürlere sahip toplumlarda benzer veya farklı bir biçimde kendini göstermesi konu üzerinde ciddi çalışmalar yapılması gereğini ortaya koymaktadır. Kültürel özellikleri dışlayan sağlık hizmetlerinden bahsetmenin olanaksız olduğu düşünüldüğünde de gebe ile daha sağlıklı iletişim kurma adına toplumların bu anlamdaki inanma ve pratikleri ve bunların arkasında yatan etmenleri açıklığa kavuşturması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ACIPAYAMLI, Orhan, *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Ankara 1974.
- AKÇA, Gözen, *Diyarbakır İli Ergani İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2009 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- BÄCHTOLD-STÄUBLI, Hanns, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens I*. De Gruyter Verlag, Berlin 1987.
- , *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens III*. De Gruyter Verlag, Berlin 1987.
- , *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens IV*. De Gruyter Verlag, Berlin 1987.
- , *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens VII*. De Gruyter Verlag, Berlin 1987.
- BALIKÇI, Gülsen. *Trabzon’un Bazı Yörelerinde Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar*, (<http://www.karalahana.com/makaleler/folklor/trabzondogum.htm>), (08 Temmuz 2010).
- ÇELİK, Ali, *Trabzon-Şalpazarı Çepni Kültürü*, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon 1999.

- ÇELİK, Ali - Nazım Kuruca, "Şebinkarahisar'daki Halk İnanmaları", *Şebinkarahisar 1. Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, Giresun 2000.
- ERBİL, Nilüfer - Gülcan Sağlam, "Gebelikte Bebeğin Cinsiyetini Belirleme ve Tahmin Etmeye İlişkin Geleneksel İnanç, Uygulamalar ve Bazı Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkisi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7/1, 2010, s.347-359.
- KABATAŞ, Feyzullah, *Rize ve Çevresindeki Yaygın Halk İnanışları*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KALAY, Asiye, *Amasya İli Alan, Hasanbey, Şarklı, Karamustafapaşa Köylerinde Doğum Uygulaması*, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- KARAMAN, Oktay, *Şahinyuva Köyü Folkloru (Giresun-Yağlıdere)*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2010 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).
- KÖK, Zeynep, *Karaisalı (Merkez) Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2006 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KÖSE, Ali - Ali Ayten, "Bâtlı İnanç ve Davranışlar Üzerine Psikososyolojik Bir Analiz", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX/3, 2009, s.45-70.
- KÖSELER, Sait, *Hatay İli Kırıkhan İlçesi Halk Kültürü Araştırması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2008 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- MERCAN, Filiz, *Bolu İli Kırıcık İlçelerine Bağlı Bazı Köylerde Doğula İlgili İnanış ve Uygulamalar*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2010 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).
- ÖZDEMİR, Cafer, "Havza İlçesinin Genel Folklorik Yapısı", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2/7, 2009, s.185-206.
- ÖZTELLİ, Cahit, "Zile'de Doğum ve Adetleri", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 2/28, 1951, s.436-438.
- ŞİŞMAN, Bekir, "Samsun Yöresinde Geçiş Dönemleriyle (Doğum, Sünnet, Evlilik ve Ölüm) İlgili Yaşayan Halk İnançları ve Bunlara Ait Uygulamalar", *Erdem Dergisi*, Türk Halk Kültürü Özel Sayısı, 13/39, 2002, s.445-471.
- TURAN, Tuğba, *Çorum İli Osmancık İlçesi Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2009 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).

- UÇAR, Saliha, *Çorum ve Merkez Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Derleme Çalışması*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2008 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).
- US, Alev, *Kestane Köyü Folkloru (Gülyalı-Ordu)*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2006 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).
- YÖRECİOĞLU, Gülşen, *Kastamonu Mekez Köylerinde Doğumla İlgili İnanış ve Uygulamalar Üzerine Bir Derleme Çalışması*, Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun 2008 (Yayımlanmamış Lisans Tezi).